

דיון בועדת חוקה חוק ומשפט, 15.12.2021

חוק לתיקון פקודת הראיות (פסילת ראיה), תשפ"א – 2021

עמדת הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל

החקיקה המוצעת אינה מקנה הגנה מספקת לחשודים ונאשמים בפני קבילות ראיות שהושגו לאחר שימוש **בעינויים** וביחס אכזרי, בלתי אנושי ומשפיל (כהגדרתם לפי האמנה נגד עינויים). זאת, משום שאין בהצעת החוק אבחנה או מדרג בין סוגים שונים של מעשים "שאינם כדין" ועוצמת הפגיעה הנגרמת לנחקרים בגינם, ואין הלימה בין חומרת הפגיעה בזכויות הנחקר לסעד שיינתן לו עקב כך.

יש לקבוע כלל פסילה מוחלט של ראיות שהתקבלו לאחר שימוש בלחץ פיזי או נפשי

1. הצעת החוק קובעת כלל פסילה יחסי, המאפשר לבית המשפט שיקול דעת האם לפסול ראיה שהתקבלה באמצעים לא חוקיים, תוך איזון עם אינטרסים אחרים בדבר קבלת הראיה. לטענתנו, ביחס לשיטות חקירה העולות לכדי עינויים ויחס אכזרי, בלתי אנושי ומשפיל, וביניהן שיטות הפוגעות בשלמות הגוף והנפש של הנחקר, הפגיעה הינה כה חמורה, שיש לעגן בחקיקה כלל פסילה מוחלט של ראיות שהושגו בדרך זו, שאינו נתון לשיקול דעתו של בית המשפט.
2. סעיף 15 לאמנה נגד עינויים, אשר מדינת ישראל היא צד לה, קובע, כי הצהרה שנתקבלה בלחץ עינויים, לא תועלה כראיה בהליכים כלשהם, למעט בהליכים נגד אדם המואשם בגרימת העינויים. **עמדת המשפט הבינלאומי הינה ברורה ונחרצת בעניין זה: שימוש בהודאות, או הצהרות של עדים, אשר נגבו בלחץ עינויים, מהווה פגיעה חמורה בזכות להליך הוגן והינו אסור באופן מוחלט.**¹
3. בשנת 2016, הודיעה ישראל לוועדת האו"ם ליישום האמנה נגד עינויים כי במשרד המשפטים הוכן תזכיר חוק אשר יעגן באופן מפורש את אי קבילותה של הודאה שהושגה תחת עינויים. לאור זאת המליצה ועדת האו"ם למדינת ישראל:

(א) לנקוט באמצעים יעילים כדי להבטיח כי בפועל, מקום בו ישנה טענה כי הצהרה ניתנה תחת עינויים, הצהרה שכזו אינה מובאת כראיה בהליך כלשהו, למעט בעת העלאת כנגד אדם המואשם בעינויים כראיה לכך שהצהרה ניתנה;

(ב) להאיץ את תהליך האימוץ של תזכיר החוק אשר צוין על ידי המדינה החברה ולוודא שהוא אוסר במפורש על השימוש כראיה בכל הליך שהוא בכל הצהרה (הודאה או כל סוג אחר של הצהרה) אשר נקבע לגביה כי ניתנה כתוצאה מעינויים, למעט כאשר משמשת נגד אדם המואשם בעינויים כראיה כי ההצהרה ניתנה.²

יצוין כי למרות התחייבויות המדינה, שניתנו לפני למעלה מחמש שנים, **עד היום לא קודם תזכיר החוק שפוסל**

¹ M NOWAK and E McARTHUR, **UN Convention against Torture, A commentary**, Oxford Commentaries on Human Rights Committee, General Comment No. 32, Article 14: International Law, Oxford University Press, p. 504; Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial, U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (2007).

² ראו [תרגום מסקנות ועדת האו"ם](#) על יישום האמנה נגד עינויים ע"י משרד המשפטים, והערות הוועדה בנוסח המקורי.

הודאות שהתקבלו בעיניים. הצעת החוק הנוכחית היא ההזדמנות לתקן את המעוות ולפסול בחוק ראיות שהושגו בעיניים.

4. יש לעגן בחוק כי ראיות שהושגו באמצעות עיניים או יחס בלתי אנשי, אכזרי או משפיל (לרבות ראיות שהתקבלו לאחר שימוש בלחץ פיזי, נפשי, איומים או תוך מניעת צרכים פיזיים של הנחקר), לא יתקבלו כראיה. כך, כל שבת משפט יידרש לבחון הוא האם הראיה התקבלה לאחר שימוש בלחץ פיזי או נפשי, במידה והתשובה לכך כן - הראיה תהיה פסולה מיסודה, ובית המשפט לא יידרש לבחון את קבילותה אל מול אינטרסים אחרים.

5. כך, הצעת החוק תעלה בקנה אחד עם עקרונות המשפט הישראלי ובראש וראשונה חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ועם הדין הבינלאומי - לרבות התחייבויות המדינה בפני הקהילה הבינלאומית.

יש להבטיח כי ראיות נגזרות לא תוכלנה לשמש כראיות במשפט

6. הצעת החוק אינה כוללת התייחסות לקבילות ראיות נגזרות. על מנת לצמצם את השימוש בעיניים וביחס בלתי אנושי בחקירות, יש לעגן בחקיקה כי גם ראיות נגזרות, שהתקבלו בעקבות מידע שהוצא בעיניים או ביחס אכזרי ומשפיל, לא יוכלו לשמש כראיה במשפט.

7. הפרקטיקה הקיימת כיום הינה כי חשודים, יהודים וערבים, בעבירות בטחון, נחקרים באופן משולב ע"י השב"כ וע"י המשטרה, לרוב באותו מתקן הכליאה. התוצאה הינה שהודאות שניתנות תחת עיניים בשב"כ, "מולבנות" בחקירת המשטרה העוקבת בה מאולצים החשודים לחזור על ההודאות שמסרו לשב"כ, ובתי המשפט מכשירים את האמירות במשטרה בטענה של ניתוק קשר סיבתי-משפטי בין הראיות, וזאת מבלי לתת את הדעת לכך שגם ההודאות במשטרה מזהמות על ידי העיניים והשפעתם הנפשית המתמשכת.

↩ כך נעשה במסגרת פרשת דומא, בה הורשע עמירם בן אוליאל בבית המשפט המחוזי באשמת רצח בני משפחת דוואבשה: בית המשפט המחוזי אמנם פסל את ההודאה שמסר תחת עיניים במסגרת חקירת שב"כ, אך קיבל את ההודאה שמסר למשטרה 48 שעות לאחר מכן, כשהוא עדיין תחת השפעת הטראומה הקשה של העיניים שספג.³

↩ כך נעשה לכאורה גם במסגרת הפרשה שנחשפה לאחרונה בתחקיר המקור "אשמים חפים מפשע", שם העידו אזרחים ישראלים תושבי יפו שהועמדו לדין באשמת לינץ' בחייל לאחר הודאות שווא שמסרו תחת עיניים בחקירת שב"כ - הודאות שלאחר מכן "הולבנו" בחקירת משטרה. רק לאחר שסניגורם של החשודים מצא תיעוד וידיאו שהוכיח שהם כלל לא היו בזירת הפשע, כתבי האישום נגדם בוטלו והם שוחררו ממעצרם.

8. לאור זאת מוצע לעגן בחקיקה התייחסות מפורשת לראיות נגזרות שהתקבלו לאחר שימוש בעיניים וביחס אכזרי ומשפיל, ולהבטיח כי בית המשפט לא יקבל ראיות, לרבות ראיות נגזרות, אם הושגו לאחר פגיעה פיזית או נפשית בנחקר.

³ תפ"ח 16-01-932 מדינת ישראל נ' בן אוליאל ואח' (פסק דין מיום 18.5.2020). כנגד פסק הדין הוגש ערעור לבית המשפט העליון, שעודנו תלוי ועומד.